

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ТА ГАЛУЗЕВИХ СОЦІОЛОГІЙ

УДК 316.34

А. АНДРІЄВСЬКА

ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ ІМІГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В НІМЕЧЧИНІ ЗА ОСТАННІ ДЕСЯТЬ РОКІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Міграція – це складний процес, опис якого охоплює такі галузі знань, як економіка, соціологія, політологія, правознавство, демографія, культурологія, географія, історія, антропологія. Синтез цих наук міг би забезпечити необхідну суму критеріїв для чіткого опису самого процесу міграції, його основних законів і наслідків. Мета цієї серії статей різноманітна. По-перше, коротко описати історію імміграції до Німеччини з урахуванням ранньої міграції населення з деяких європейських країн, НДР, країн колишнього Радянського Союзу (переважно Росії, Казахстану, України та країн Балтії), Східної Європи, Близького Сходу та Північної Африки. По-друге, розглянути вплив міграції на соціальну сферу Німеччини та її економіку. По-третє, застосовувати модель для аналізу ступеня залежності економічних факторів від зростання робочої сили за рахунок мігрантів. По-четверте, виходячи з обговорюваних економічних і соціальних фактів, пов'язаних з імміграцією до Німеччини, спробувати зібрати всі «плюси» й «мінуси», щоб відповісти на питання: чи має імміграція позитивний або негативний вплив на Німеччину? У цій першій статті із серії розглянуто перші два вищезгадані пункти.

***Ключові слова:** імміграційні процеси, легальна міграція, студентська міграція, Німеччина.*

Ця стаття присвячена дослідженню проблеми впливу міграційного процесу на соціально-економічний стан в одній з найбільш розвинутих країн Європи – Німеччині.

Міграція – це складний процес, опис якого охоплює такі галузі знань, як економіка, соціологія, політологія, правознавство, демографія, культурологія, географія, історія, антропологія. Синтез цих наук міг би забезпечити необхідну суму критеріїв для чіткого опису самого процесу міграції, його основних законів і наслідків. За типом міграцію можна охарактеризувати як економічну, сімейну, студентську, політичну, релігійну, етнічну, екологічну, так і міграцію через військові дії. Міграція також може бути легальною й незаконною [1].

На макроекономічному рівні міграцію можна розглядати як механізм вирівнювання (свого роду механізм рівноваги для виробничих факторів), у якому заробітна плата в країнах походження та призначення є основними змінними. На мікроекономічному рівні міграція є результатом індивідуального рішення про отримання максимальної корисності від поліпшення

таких критеріїв, як регіональні відмінності в спостережуваних або очікуваних доходах, рівні безробіття або ймовірності знайти роботу, отримання державних пільг, а також ступінь соціальних виплат.

Метою статті є критичний аналіз різних сторін міграційного процесу на прикладі Німеччини, а також спроба дати відповідь на питання: позитивні чи негативні наслідки має міграція робочої сили для її соціально-економічної сфери?

1. Історичний огляд імміграційних процесів у Німеччині. Визначення імміграції, її види та передумови

Міграція – це явище старого світу, що сягає найдавніших періодів людської історії. Сьогодні міграція продовжує надавати людям багато різних можливостей. Водночас міграція останніх десятиліть є найважливішою соціальною та політичною проблемою в таких питаннях, як переміщення, інтеграція, безпечна міграція та управління кордонами. Міграція, безумовно, є глобальним явищем. У світі існує близько 244 млн міжнародних мігрантів [2].

Можна виділити кілька загальних способів класифікації міграції:

- циклічна, коли мігранти ділять свій час між різними (найменш двома) місцями зі своєю сім'єю або роботою. Сезонна міграція є дуже поширеним типом і викликана сезонними максимальними потребами праці (у більшості випадків у сфері сільського господарства);
- ланцюгова, тобто міграція сімей з одного місця на інше, що пізніше приведе людей з місця їхнього постійного проживання до нового місця. Насправді, ланцюг людей постійно рухається з одного місця до іншого, і підтримується тим, хто перед ними мігрував;
- добровільна або недобровільна, залежно від певних соціально-політичних факторів, таких як страх поганого поводження з расою, релігійні погляди, політичні переконання, національність або асоціація із соціальними групами, збройний конфлікт, громадянська війна, природні катастрофи. Добровільна міграція ґрунтується на вільному волевиявленні, ініціативі та бажаннях людини жити в кращому місці та вдосконалювати спосіб життя в цілому. Примусова міграція заснована на витісненні людини з дому через певні несприятливі екологічні та політичні умови. Примусова міграція може бути підкласифікована, коли особа не може повернутися на батьківщину (біженець) або проходить юридичну процедуру для того, щоб її вважали біженцем у країні, що приймає (особа, яка шукає притулку), або змушена покинути свій будинок через конфлікт, але не перетинає кордонів (внутрішньо переміщені особи).

Усі визнають, що існує відмінність між внутрішньою та міжнародною міграцією. Внутрішня міграція відбувається в межах країни без перетину політичних кордонів. Ця форма міграції включає також переміщення між селами, блоками або районами. Міжнародна міграція проходить через

кордони країни. Таких осіб називають іммігрантами (що прибувають до іноземної країни) та емігрантами (які виїжджають зі своєї країни) [3].

Різноманітні фактори можуть викликати міграцію. Фактори, які визначають, чому хтось мігрує, посилаються на місце походження, звідки починається міграція, і місце нового місця розташування. Сприятливими властивостями місця є чинники, які приваблюють іммігрантів. Вигідні атрибути, представлені місцеразташуванням, є стимулюючими факторами, які змушують людину мігрувати. Як правило, такі причини є економічними, соціально-політичними та екологічними.

Ринок праці того чи іншого місця становлять економічні чинники, а також показник зайнятості населення на ринку праці. Привабливі економічні умови виникають на шляху підвищення заробітної плати, кращої перспективи роботи та можливостей для створення багатства. Соціально-політичні чинники включають сімейні конфлікти, пошук незалежності, етнічні, релігійні, расові й культурні параметри, загрозу війни або військового конфлікту. Екологічні фактори включають у себе екологічні мотиви, такі як зміна клімату та наявність природних ресурсів, які підштовхують людей до міграції в місця з більш сприятливими екологічними умовами [3].

Імміграція – це постійний процес, який був предметом наукових дискусій і політичних дебатів у всьому світі. Контроль та управління людською мобільністю є одним з найбільших викликів для країн призначення в усьому світі. Це стосується як розвинених країн, так і країн, що розвиваються.

Міжнародна міграція є складним явищем, яке торкається численних соціальних, економічних та безпекових аспектів, що впливають на наше повсякденне життя в усе більш взаємозалежному світі. Міграція – це термін, який включає широкий спектр рухів і ситуацій, у яких беруть участь люди з усіх сфер життя й різного походження. Особливо в сучасному світі, в епоху поглибленої глобалізації, міграція торкається всіх держав і людей. Міграція взаємопов'язана з геополітикою, культурним обміном і торгівлею та дає можливість країнам і їхнім економічним структурам значно виграти. Міграція допомогла підвищити якість життя людей як у своїх країнах, так і в країнах, де вони проживають; дала можливість мільйонам людей у всьому світі досягти безпечного й комфортного життя за кордоном. Тим не менше, є місце й для нерегулярної міграції, спровокованої переслідуванням, екологічними проблемами, а також гострою відсутністю людської безпеки та базових потреб і можливостей [2].

Великі міграційні процеси, що відбулися останніми десятиліттями, особливо зросли останнім часом. Якщо раніше імміграція була обмежена низкою факторів, то з посиленням військових дій на Близькому Сході потік іммігрантів до Європи збільшився в багато разів [4]. Раніше вважали, що мігранти допоможуть вирівняти певний дисбаланс у працевлаштуванні місцевого населення Європи через небажання останнього пов'язувати своє

життя з некваліфікованою роботою; що мігранти заповнять цю нішу, і це приведе до вирішення низки національних економічних проблем.

Політика, яку проводять деякі країни ЄС, ґрунтується на переконанні, що міграція сприятливо впливає як на економіку, так і частково на демографічну ситуацію в країні. Зокрема, такі погляди поділяє велика частина німецького уряду, враховуючи, що ринок висококваліфікованої та помірно кваліфікованої робочої сили буде заповнюватися корінним населенням, а мігранти забезпечуватимуть ринок низькокваліфікованої робочої сили.

Кожна людина, яка вирішила залишити свою рідну країну на певний термін або назавжди, перш за все, повинна оцінити очікувані умови майбутнього середовища, а саме мати уявлення про країну призначення, регіон, етнічну групу та релігійну віру. Усе це визначає міграційну поведінку в сенсі макроскопічного соціального середовища. Разом із цим існують також мікроскопічні середовища, тобто сім'я, колеги й друзі. Як макро-, так і мікроумови визначають стратегію життя мігранта. Більшість мігрантів вважають, що вони зможуть інтегруватися в суспільство нової країни. Іншими словами, знайти роботу та житло, мати необхідну якісну медичну допомогу, вивчити нову мову та пристосуватися до можливих нових традицій. Насправді, сьогодні міграція має своєрідну форму модного тренду. Оскільки люди в нашому світі мають більше можливостей подорожувати, вони легко визначають ті країни, де, на їхню думку, якість і рівень життя вищі. За допомогою загальнодоступних електронних комунікацій ця інформація легко поширюється в країнах, що розвиваються, серед їхніх сімей, родичів і друзів, що часто призводить до прийняття рішень у такому середовищі щодо еміграції. Багато мігрантів сам акт міграції розглядають як «драбину», що надає їм змогу підвищувати своє економічне становище, а в деяких випадках і соціальний, політичний або релігійний статус.

Німеччина є країною з найбільш потужною економікою в ЄС і другою країною в Європі за кількістю населення після Росії. Найважливішими секторами економіки та соціальної сфери є промисловість, торгівля, громадське харчування, транспорт, оборона, освіта. Головними експортними партнерами Німеччини є Франція, США та Великобританія [5]. Тому ця країна дуже приваблива для іноземних громадян, які проживають у країнах з менш розвинутою економікою. Оцінки показують, що з урахуванням різних факторів населення працездатного віку Німеччини за наступні 30 років зменшиться (без припливу мігрантів) майже на 10 млн осіб, а кількість людей похилого віку буде майже вдвічі більшою, ніж кількість молодих людей працездатного віку. Така тенденція дійсно здатна викликати певну стурбованість. І все-таки політика підтримки міграції (головним чином з Африки та Близького Сходу) уже привела до того, що в розвинутих країнах Європи частка некорінного населення досягає близько 10–20% [6].

Після Другої світової війни Німеччині була потрібна робоча сила, і спочатку був знайдений трудовий резервуар – в НДР. Після будівництва стіни в 1961 р. потік робочої сили з НДР вичерпався. Уряд почав шукати можливості для залучення робітників з Південної Європи: Греції, Італії, Іспанії, Португалії. Із часом у 1964 р. було вирішено включити до цього списку й Туреччину. Іммігранти із цієї країни стали представниками найбільш численного етносу серед усіх німецьких мігрантів [7].

Противники масової міграції стверджують, що, на відміну від «точкового» переселення висококваліфікованих фахівців, імміграція у великих масштабах призводить до збільшення державних витрат і навантаження на соціальну сферу. Звичайно, міграція має певний вплив на деякі сторони життя нації (наприклад, культурні). Є й більш значні наслідки. Наприклад, мігранти надсилають досить значні суми грошей на батьківщину, часто використовуючи тіньові канали. Це призводить до вимивання грошей з країни, яка приймає мігрантів.

Висококваліфіковані мігранти можуть знайти належну роботу набагато швидше, ніж низькокваліфіковані. Це означає, що збільшення частки високоосвічених мігрантів порівняно з низькокваліфікованими має сприятливий вплив на економіку та стан бюджету. Цей висновок також застосовують щодо іммігрантів з помірною кваліфікацією. Проте, основні джерела мігрантів у розвинені країни (за винятком внутрішньої міграції в ЄС), забезпечують переважно низькокваліфіковану робочу силу, і її вплив на державний бюджет є більш негативним. Широке залучення низькокваліфікованих мігрантів до певних галузей може зменшити продуктивність праці. Хоча низькооплачувані іммігранти можуть врятувати фінансові ресурси роботодавців, у деяких випадках це уповільнює модернізацію виробництва. Проте використання дешевої робочої сили іноземцями лежить в основі функціонування ряду галузей економіки в розвинених країнах.

Якщо потоки імміграції складаються переважно з низькокваліфікованих працівників, то їхня заробітна плата зменшується порівняно з оплатою праці кваліфікованих робітників. Але це позитивно впливає на вартість послуг. Міграція має багатогранний вплив на державний бюджет. Це залежить від кількості мігрантів, кількості членів сімей з обмеженими можливостями, тривалості перебування в певній країні (оскільки тривалість перебування в країні також збільшує їх виплати до бюджету) і вигоди, які вони отримують від держави, зменшуються, тоді як новоприбулі мігранти мають короткостроковий негативний вплив на бюджет країни, оскільки їм потрібна певна підтримка з боку держави, можливо, певна професійна освіта, а потім і працевлаштування. Цілком зрозуміло, що негативний вплив на економіку від міграційних процесів зростатиме, якщо раптово збільшуватиметься міграційний потік.

2. Імміграція до Німеччини з країн колишнього СРСР, країн ЄС, Близького Сходу та Африки

У 2018 р. населення Німеччини досягло свого рекордного рівня після возз'єднання країни. До кінця минулого року на території Німеччини проживало майже 83 млн осіб, що на 200 тис. більше, ніж роком раніше. Статистичні дані свідчать, що рекорд був встановлений через імміграцію, оскільки смертність у Німеччині все ще перевищує народжуваність, тому без мігрантів населення зменшиться [8].

За звітний період до Німеччини переїхало 340–380 тис. осіб, і це перевищує кількість людей, які залишили країну. У 2017 р. так званий міграційний баланс був значно вищим і становив 416 тис. осіб. Міграційний баланс у Німеччині знижується третій рік поспіль, за статистикою. У цей час він перебуває на рівні 2012 р., періоду масового припливу нелегальних біженців до Німеччини [8].

У травні 2018 р. в Німеччині [9]. було зайнято 300 тис. мігрантів з Сирії, Афганістану, Еритреї, Іраку, Ірану, Нігерії, Пакистану та Сомалі.

За останні 30 років Німеччина отримала 30% від загальної кількості заяв про надання притулку в Європі, що є більшою часткою, ніж у будь-якій іншій країні. Значне зростання імміграції у 2015 р. відбулося в основному через громадянські війни в Іраку, Афганістані та бурхливий конфлікт у Сирії. Після цієї події населення Німеччини збільшилося приблизно на 1%. Близько 65% усіх шукачів притулку в Німеччині в 2015–2017 рр. були чоловіками. Понад 50% – у віці до 24 років, а близько 25% усіх біженців були дітьми віком до 15 років. У 2015 р. до Німеччини приїхали 82 440 членів сімей біженців, переважно дружини до своїх чоловіків. У січні 2017 р. офіційно працевлаштовано 129 тис. біженців у Німеччині, що на 45% більше, ніж у 2016 р. [11].

Тим не менше, офіційно безробітними було 189 тис. осіб, що на 86% більше, ніж роком раніше. Міграція населення все більше впливає на німецьку економіку та ринок праці в цій країні. За статистичними даними, наприкінці 2016 р. в Німеччині проживало 9,2 млн осіб з іноземним громадянством. По відношенню до загального населення Німеччини це відповідає частці 11,2%. Ретроспектива показує чітку тенденцію збільшення частки іноземних громадян з деяким різким зростанням міграцій, пов'язаних з локальними світовими кризами (рис. 1).

Згідно з даними, опублікованими Федеральним управлінням статистики за 2017 р., у Німеччині більше ніж 20% людей мають емігрантське минуле, тобто близько 19 млн людей або мігрували до Німеччини, або є нащадками цих людей, або є іноземцями, які проживають у країні.

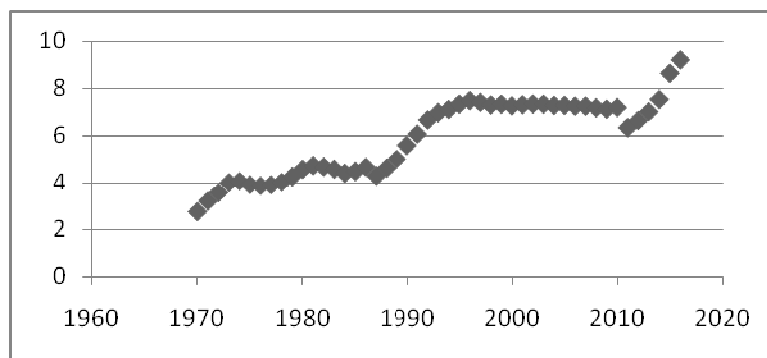

Рис. 1. Зміна абсолютного числа мігрантів у Німеччині (у мільйонах) протягом 1970–2018 рр.

Джерело: Федеральне відомство з міграції та біженців, звіт про міграцію 2014 р.

Усе більше й більше мігрантів у Німеччині бажають не сидіти на пільгах, а отримати саме офіційну роботу. Біженці, які прибули до Німеччини під час «мігрантської кризи» у 2015–2016 рр., досі не мають роботи [10].

Видання *Die Welt* повідомляє досить тривожну інформацію, що реальна кількість мігрантів у Німеччині наразі невідома. Головною проблемою є нелегальна міграція із «сірої зони». Більшість нелегальних іммігрантів – із Сирії, Іраку, Нігерії, Афганістану, Туреччини та Ірану.

З падінням «залізної завіси» в пострадянський період, лібералізацією міграційної політики, кризою державної ідентичності, масовою бідністю й безробіттям населення нових незалежних держав активно залучається до міграційних процесів.

Основними учасниками міграційних процесів до Німеччини є громадяни країн колишнього СРСР: Росія, Казахстан і Україна. Багато етнічних німців емігрували до Німеччини із цих країн. Відносну частку мігрантів можна оцінити з рис. 2. За даними статистики, кількість людей у Німеччині з міграційним фоном з Росії, Казахстану та України в сукупності перевищує кількість мігрантів у Німеччині з будь-якої іншої країни.

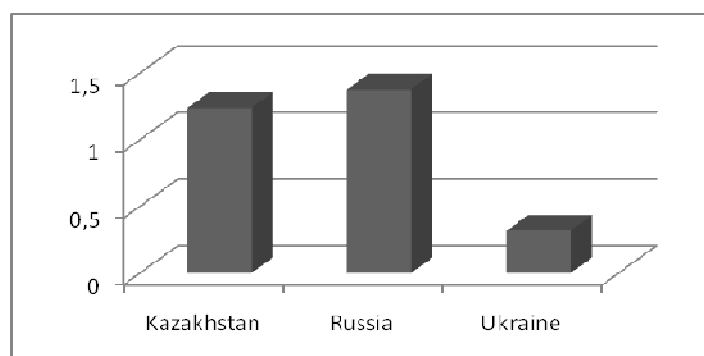

Рис. 2. Кількість іммігрантів (у мільйонах) з Казахстану, Росії та України станом на 2017 р.

Джерело: Федеральне відомство з міграції та біженців, звіт про міграцію 2014 р.

Після 1991 р. еміграція німців і членів їх сімей посилилася паралельно з вимиванням грошей та ускладненням політичної й економічної ситуації в країнах колишнього СРСР, досягнувши пікового значення у 1994 р., коли виїхали 213 200 етнічних німців та членів їх сімей з колишніх радянських республік. Всього за 15 років (1989–2004 рр.), 2 152 000 етнічних німців та членів їх сімей виїхали до Німеччини з колишнього СРСР. Максимальна кількість мігрантів припадає на Казахстан. За цей період понад 900 тис. німців і членів їх сімей виїхали з Казахстану до Німеччини [7].

Дані соціологічних досліджень як у Німеччині, так і в Росії свідчать, що для більшості німецьких мігрантів головною мотивацією переїзду до Німеччини були економічні причини та прагнення до стабільної життєвої позиції. Крім того, важливу роль відіграли тісна спорідненість і дружні стосунки в межах етнічної групи німців у СРСР, що також мало значний вплив на рішення емігрувати до Німеччини.

У 2005 р. закінчився період масового виїзду німців до Німеччини. Це було пов'язано з вичерпанням міграційного потенціалу самих німців. Більше того, важливу роль відіграло посилення німецької міграційної політики щодо російських німців. За даними Федерального статистичного відомства Німеччини, у 2005 р. 206 тис. німців залишили Росію заради Німеччини, 6800 – у 2006 р., 5500 – у 2007 р. У 2005 р. близько 10 500 мігрантів залишили Казахстан, у 2006 – близько 2100, у 2007 р. – 1900 етнічних німців і членів їх сімей. Нові правила були прийняті німецьким урядом у 2013 р., що сприяло набуттю статусу пізнього іммігранта в Німеччині, і це негайно позначилося на кількості російських німців та членів їх сімей, які залишали пострадянські країни й емігрували до Німеччини [7].

Другою за величиною групою російськомовних мігрантів у Німеччині є група єврейських іммігрантів. Після 1991 р. понад 200 тис. єврейських іммігрантів з колишнього СРСР переїхали до Німеччини. Це переважно жителі столиць або інших великих міських центрів. Ця група добре інтегрувалася в життя Німеччини, як політично, так і соціально. Більшість цих мігрантів мають вищу освіту, здобуту до еміграції або після вже в Німеччині. Багато із цих мігрантів легко знайшли роботу й тепер працюють на посадах, які вимагають високого рівня кваліфікації.

Багато студентів з країн, що розвиваються, мігрують до розвинених країн, для коротких або тривалих періодів, для навчання в школах і університетах. Німеччина – це країна активної студентської імміграції, а російськомовні студенти, особливо в університетських містах, становлять значну кількість. У 2000-х рр. загальна кількість людей, які щорічно вступають до Німеччини для навчання в університетах, збільшилася з 125 700 у 2000 р. до 235 800 у 2014 р. Максимальна частка студентів – з Китаю (10,5%), Індії (5,2%), США (4,7%), Бразилії (3,1%), Росії (3,8%), а також з європейських країн: Франції (4,9%), Австрії (3,6%), Італії (4,6%), Іспанії (4%) [12].

Особливістю російської студентської еміграції, а також еміграції з України та Болгарії, є спеціалізація в соціальних і економічних науках. На відміну від студентів з Китаю та Індії, які вибирають математику, природничі науки та інженерну спеціалізацію, 35,5% студентів з Росії в 2014–2015 рр. у зимовому семестрі вибрали для вивчення правознавство, економічні та соціальні науки; 21,8% – мови та культурологію; 6,3% – історію мистецтва. Математику та природничі науки обрали 17% студентів з Росії, інженерні науки – 14,1% [13].

Останнім часом відтік студентів і трудових мігрантів з України до країн ЄС (у тому числі Німеччини) значно збільшився через запровадження безвізового режиму для громадян цієї країни. У більшості випадків студенти-іммігранти повинні працювати на німецьких підприємствах для забезпечення гідного рівня життя. І тут дуже важлива проблема пов'язана з тим, що часто молоді іммігранти мають менше шансів у пошуках роботи.

Серед східноєвропейських країн, з яких люди іммігрують до Німеччини, є Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Естонія, Латвія, Литва, Болгарія, Румунія, Хорватія. У 2011–2015 рр. цим країнам було надано необмежену свободу для пересування робітників. Численні заяви про надання притулку були подані громадянами Балкан (Албанія, Боснія і Герцеговина, Косово, Македонія та Сербія) [13]. Поляки, румуни, болгари є великими етнічними групами в Німеччині.

Імміграція з країн Східної Європи – нових членів ЄС та інших країн (наприклад, країн Балкан) збільшила пропозицію робочої сили в Німеччині. У зв'язку із цим зайнятість зросла, але це також призвело до збільшення кількості безробітних із цих країн. Рівень безробіття залежить від того, наскільки швидко іммігранти знаходять роботу, наскільки високим є ризик безробіття.

Одна етнічна група мігрантів з країн Балтії (Естонії та Латвії) називає себе німецькими балтами (Baltendeutsche, Balten, Deutschbalten).

Країни GIPS, тобто Греція, Італія, Португалія та Іспанія, мають досить складну ситуацію на внутрішньому ринку праці. Багато мігрантів із цих країн є кваліфікованими робітниками, і вони досить легко знаходять роботу в Німеччині. Передбачається, що німецький ринок праці й далі буде приваблювати працівників із цих країн. З початку кризи в Європі зростала кількість іммігрантів, що прибули з Греції, Італії, Португалії та Іспанії [14].

Оцінюючи міграційні процеси на ринку праці, необхідно розрізняти трудових мігрантів та біженців. Трудові мігранти можуть заздалегідь спланувати свій від'їзд до іншої країни, зважуючи всі плюси й мінуси на основі їхньої кваліфікації. Тому, прибувши як мігранти в країну, що приймає, вони швидше інтегруються в трудовий процес. Є відмінність від ситуації з біженцями, які слабо інтегровані на ринку праці й вимагають значних коштів з бюджету.

Більше ніж 11% від загальної кількості іноземців у Німеччині – з країн Близького Сходу. Початок історії датується 2015 р., коли канцлер Німеччини оголосила про політику «відкритих дверей» для біженців з таких країн, як Сирія, Ірак, Еритрея тощо. З того часу міграційний потік з цього регіону значно збільшився [15].

3. Сучасна економічна ситуація в Німеччині як фактор залучення іммігрантів

Німецька економіка є найбільш потужною економікою в Європі. У 2018 р. Німеччина посідала четверте місце серед країн за загальним ВВП, і п'яте місце в рейтингу ВВП за паритетом купівельної спроможності [16]. Німецька економіка характеризується розвиненою інфраструктурою та висококваліфікованою робочою силою. У економічній системі Німеччини існує кілька специфічних рис. Німецька економіка організована за принципом соціальної ринкової економіки, що характеризується поєднанням соціальної рівноваги і ринкової свободи. Ця економічна модель передбачає вільний ринок, але значна увага зосереджена і на належному соціальному забезпеченні.

Провідним сектором німецької економіки є сфера послуг. Розвинене виробництво товарів, машин і різного обладнання, які становлять значну частину німецького експорту. Сільськогосподарський сектор становить 0,5–1,5% ВВП. Лідерські позиції у світі мають німецька інформаційно-біотехнологічна галузь, технології використання відновлюваних джерел енергії та екологічно чисті технології. Висока продуктивність Німеччини також тісно пов'язана з її відмінними стандартами виробничого процесу. Німеччина – країна ЄС, де застосовують найкращу й найефективнішу технологію [3].

Іншою важливою особливістю високої норми продуктивності країни є робоча сила Німеччини. Вона складається з більше ніж 43 млн осіб. Більшість німецьких працівників здобувають свою високоспеціалізовану кваліфікацію за допомогою професійної підготовки. У Німеччині спостерігається помітно високий рівень засвоєння академічних знань. Наприклад, у 2017/18 навчальному році близько 509 тис. студентів вступили на курс академічного навчання в більш ніж 425 вищих навчальних закладів. Студенти в університетах Німеччини частіше, ніж в інших країнах ЄС, вступають на факультети математики, комп'ютерних наук та інженерії [11].

Німеччина є одним з найпопулярніших напрямів міграції у світі для іноземних студентів. Студенти з усього світу прямують до Німеччини для здобуття різних видів освіти. З 2018/19 навчального року в різних німецьких академічних установах було виконано 108 програм бакалавра, 883 магістерських програми та 178 докторських програм англійською мовою.

Станом на зимовий семестр 2017/18 року в різних німецьких університетах навчався 374 951 іноземний студент. Кількість іноземних випускників

також зросла на 7% порівняно з 2016 і 2017 рр. Основні фактори, які приваблюють іноземних студентів до Німеччини: безкоштовна освіта, лекції читають професори світового рівня, а також величезні можливості для працевлаштування після закінчення навчання.

У Німеччині значні кошти інвестують у розвиток нових технологій та інновацій. Німеччина є найбільшим дослідником у всій Європі, а загальний обсяг досліджень і розробок у 2015 р. становив майже 89 млрд євро [9]. Дослідження й розробки розглядають як одну з найважливіших сфер для стрімкого розвитку економіки Німеччини. Тому з роками все більше компаній створюють міжнародні науково-дослідні об'єкти в Німеччині. Німеччина також є країною найбільшої популяції дослідників у Європі (23% всіх учених ЄС живуть і працюють у Німеччині). У Німеччині деякі науково-дослідні інститути, університети та компанії працюють разом у численних кластерах по всій країні, щоб винайти нові продукти та послуги, а також покращити й модернізувати економічні процеси. Університети інвестували близько 15 млрд євро у сферу досліджень і розробок у 2015 р. У тому ж році німецькі науково-дослідні фонди, такі як: Товариство Макса Планка, Товариство Фраунгофера, Асоціація Гельмгольца та Асоціація Лейбніца, – забезпечили збільшення загального бюджету досліджень майже 10 млрд євро [17].

Висновки. Підбиваючи підсумок, можна відзначити, що Німеччина має багато позитивних рис для залучення працюючих мігрантів та іноземних студентів завдяки добре розвиненій сфері технологій та інновацій, високому рівню академічної освіти з низькими витратами, різноманітністю можливостей працевлаштування.

Список використаної літератури

1. Baronin A. How Migration Affects the Economy. 2017. URL: <http://dengi.ua/finance/294090-Kak-migraciya-vliyaet-na-ekonomiky> (date of request: 19.09.2019).
2. International Organization for Migration. *World Migration Report*. 2018. URL: https://www.iom.int/sites/default/files/country/docs/china/r5_world_migration_report_2018_en.pdf (date of request: 25.09.2019).
3. World Economic Forum. 2019. URL: <https://www.weforum.org/reports> (date of request: 22.09.2019).
4. Trines S. Lessons From Germany's Refugee Crisis: Integration, Costs, and Benefits. *World Education News and Review*. 2017.
5. Focus Economics. *Germany Economic Outlook*. 2019. URL: <https://www.focus-economics.com/countries/germany> (date of request: 24.09.2019).
6. Potemkina O. *Immigration politics of the EU: results and new challenges. Migration problems in Europe and their solutions*. Reports of the Institute of Europe of the Russian Academy of Sciences, Moscow, 2015.
7. Khamatkhanova M. Economic and social and political aspects of migration policy in Germany. *Scientific Journal Economy and Entrepreneurship*. 2015. P. 1999–2300.
8. Die Welt. Einwohnerzahl in Deutschland auf neuem Höchststand. 2019. URL: <https://www.welt.de/vermischtes/article187684318/Einwohnerzahl-in-Deutschland-auf-neuem-Hoechststand.html> (date of request: 11.08.2019).
9. Federal Ministry of Labour and Social Affairs (2018). *2017 Progress report on the Federal Government's Skilled Labour Concept*. URL: <https://www.bmas.de/SharedDocs/>

Downloads/EN/PDF-Publikationen/a758-16-progress-report-2017.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (date of request: 23.09.2019).

10. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. *Mindestlohn steigt auf 9,19 Euro im Jahr 2019 und 9,35 Euro im Jahr 2020*. 2018/ URL: <https://www.bmas.de/DE/-Presse/Meldungen/2018/mindestlohn-steigt.html> (date of request: 21.09.2019).

11. Federal Statistical Office. *German economy grew 1,5% in 2018*. 2019. URL: https://www.destatis.de/EN/Press/2019/01/PE19_018_811.html (date of request: 25.09.2019).

12. Federal Ministry of Education and Research. *Education and Research in figures*. 2017. URL: https://www.bmbf.de/pub/Education_and_Research_in_Figures_2017.pdf (date of request: 26.09.2019).

13. Federal Office for Migration and Refugees. *The Impact of Immigration on Germany's Society*. Migration and Integration Research Department, Nürnberg, 2005.

14. Mayer M. *Germany needs an immigration law*. Bertelsmann Stiftung Publications, 2017.

15. Zvereva T. *Migration crisis and its consequences. Representative power – XXI century: legislation, comments, problems*. Reports of the Institute of Europe of the Russian Academy of Sciences, Moscow. 2016. № 1–2.

16. World Bank Group. *Exports of goods and services (% of GDP)*. 2019. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ne.exp.gnfs.zs> (date of request: 25.09.2019).

17. Federal Government. *Strategy of the Federal Government on the European Research Area (ERA)*. 2018. URL: https://www.bmbf.de/upload_filestore/pub/Strategy_of_the_Federal_Government_on_the_European_Research_Area.pdf (date of request: 20.09.2019).

Стаття надійшла до редакції 03.10.2019.

Андриевская А. Экономические влияние иммиграционного процесса в Германии в последние десять лет: вызовы и перспективы

Миграция – это сложный процесс, описание которого охватывает такие области знаний, как экономика, социология, политология, правоведение, демография, культурология, география, история, антропология. Синтез этих наук мог бы обеспечить необходимую сумму критериев для четкого описания самого процесса миграции, его основных законов и следствий. Цель этой серии статей разнообразна. Во-первых, коротко описать историю иммиграции в Германию с учетом ранней миграции населения из некоторых европейских стран, ГДР, стран бывшего Советского Союза (преимущественно России, Казахстана, Украины и стран Балтии), Восточной Европы, Ближнего Востока и Северной Африки. Во-вторых, рассмотреть влияние миграции на социальную сферу Германии и ее экономику. В-третьих, применить модель для анализа степени зависимости экономических факторов от роста рабочей силы за счет мигрантов. В-четвертых, исходя из обсуждаемых экономических и социальных фактов, связанных с иммиграцией в Германии, попробовать собрать все «плюсы» и «минусы», чтобы ответить на вопрос: имеет ли иммиграция позитивное или негативное влияние на экономику Германии? Мы начнем эту первую статью в серии, обсуждая первые два вышеупомянутых пункта.

Ключевые слова: иммиграционные процессы, легальная миграция, студенческая миграция, Германия.

Andrievskaya A. The Economic Impact of the Immigration Process in Germany in the Last Ten Years: Challenges and Prospects

The study of migration processes in the world every day attracts the increasing interest of specialists from various areas of economic, social, and political knowledge. The reason for this is obvious – today the process of population migration has become global.

Often this process is uncontrolled and unregulated. Migration itself and the emergence of labor immigrants and refugees in the destination country cause controversial, often negative reactions, and have various implications for the economy, social and cultural spheres of this country's life. The 21st century is the century of migration. To address the many problems associated with this phenomenon, numerous humanitarian organizations have been created and continue to be created. They are designed to streamline the migration process, to create more or less comfortable conditions of stay for migrants after their arrival in the country. Among other things, such organizations should help migrants to integrate into their host society, and also, in a sense, to protect indigenous people from negative manifestation of migration, in other words, mitigate the stressful situation in a society with established traditions caused by the emergence of people with different traditions, and often with a different religion. Thus, the problematic nature and significance of this study are due to the influence of specific relations, and in some cases, the increase in tension between the participants of the migration movement and citizens of the host countries that have emerged in recent decades. The migration crises of recent years, and, in particular, the crises associated with the influx of refugees in the developed countries of Europe, clearly showed that there is a necessity to find new forms of interaction between these countries on the problem of migration and refugees, the creation of the new government structures to solve many problems, the improvement or a partial change in immigration legislation.

Migration is a complex process, the description of which involves such areas of knowledge as economics, sociology, political science, jurisprudence, demography, cultural studies, geography, history, anthropology. The synthesis of these sciences could provide the necessary sum of criteria for a clear description of the migration process itself, its main laws and consequences. The purpose of this series of papers is manifold. 1. To briefly highlight the history of immigration to Germany, taking into account the early migration of population from some European countries, the DDR, the countries of the former Soviet Union (mainly Russia, Kazakhstan, Ukraine, and Baltic States), Eastern Europe, the Middle East and Northern Africa. 2. To consider the impact of migration on the social sphere of Germany and its economy. 3. Apply the model to analyze the degree of dependence of economic factors on labor force growth due to migrants. 4. Basing on the discussed economical and social facts connected with immigration in Germany to try to collect all «pros» and «contras» to answer the question: immigration is good or bad for Germany? We will begin this first article in the series by discussing the first two above mentioned points.

Key words: *immigration processes, legal migration, student migration, Germany.*